

Dariusz Kozłowski, Krzysztof Ligęza
Akademia Marynarki Wojennej

BUDOWANIE ZASOBÓW I ZDOLNOŚCI W RAMACH EUROPEJSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY

STRESZCZENIE

W artykule scharakteryzowano przebieg uzyskiwania zdolności militarnych Unii Europejskiej od momentu powołania Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. W dalszej części przedstawiono zadania europejskich grup bojowych w morskim scenariuszu działań. Na zakończenie dokonano zestawienia i analizy sił okrętowych znajdujących się na wyposażeniu marynarek wojennych państw członkowskich.

Słowa kluczowe:

siły morskie, komponent morski, europejskie grupy bojowe, Europejski Cel Operacyjny.

WSTĘP

Unia Europejska wykraczając poza kontynentalne granice, stała się liderem gospodarczym w skali globalnej i obecnie wytwarza niemal 25% światowego produktu brutto (w 2006 r. PKB na jednego mieszkańca wynosił 23 660 €). Dlatego na arenie międzynarodowej w pierwszej kolejności jest postrzegana jako organizacja o charakterze gospodarczym, dopiero w następnej — politycznym.

Jednym z zasadniczych celów Unii Europejskiej, obok postępu gospodarczego i społecznego, jest wzmocnienie jej wizerunku jako jednego organizmu politycznego poprzez zacieśnienie współpracy międzynarodowej państw członkowskich. Odbywa się to głównie na poziomie międzyrządowym, ponieważ rozstrzygnięciu spornych kwestii na szczeblu ponadnarodowym przeszkadzają zróżnicowane interesy Francji, Wielkiej Brytanii oraz Niemiec.

Umacnianiu bezpieczeństwa UE i państw członkowskich ma służyć rozwój wspólnej polityki zagranicznej oraz wspólnej polityki obronnej. W 1992 roku wraz

z podpisaniem traktatu w Maastricht powołano Wspólną Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa (*Common Foreign and Security Policy*). Instrumentami w tym zakresie są wspólne strategie (*common strategies*), wspólne stanowiska (*common positions*) i wspólne działania (*common actions*)¹. To właśnie „wspólne działania” dotyczą posunięć UE w obronie „ważnych wspólnych interesów”, szczególnie gdy zaistnieje zagrożenie dla bezpieczeństwa Unii Europejskiej z powodu bliskości geograficznej państwa (regionu) objętego kryzysem (np. pomoc wojskowa i humanitarna w Afganistanie).

PRZESŁANKI UZYSKIWANIA ZDOLNOŚCI MILITARNYCH UE

W warunkach eskalacji konfliktu na terenie byłej Jugosławii integrujące się państwa europejskie, zdając sobie sprawę z deficytu w dziedzinie obronności oraz międzynarodowej współpracy wojskowej, przystąpiły do rozwoju koncepcji Europejskiej Tożsamości Bezpieczeństwa i Obrony (ESDI — *European Security and Defence Identity*), której naczelnym założeniem było wzmocnienie pozycji UE w stosunkach międzynarodowych.² Budowanie tożsamości europejskiej w obrębie NATO okazało się przedsięwzięciem niezwykle trudnym i wymagającym reformy wewnętrznej sojuszu, ponieważ dotyczyć miało współpracy wojskowej poza jego strukturami³.

W 1998 roku w Wiedniu na spotkaniu ministrów obrony narodowej UE George Robertson⁴ przekonywał o potrzebie utworzenia nowoczesnych i mobilnych sił zbrojnych. Zgodnie z jego koncepcją siły te miały być przeznaczone do prowadzenia operacji pokojowych, głównie operacji utrzymania pokoju (*peacekeeping*) „z możliwością rozlokowania i pozostawienia ich w rejonie kryzysu”.

¹ *Integracja Europejska*, red. K. A. Wojtaszczyk, Wydawnictwa Naukowe i Akademickie, Warszawa 2006, s. 195.

² Działania dotyczące budowania europejskiej tożsamości zapoczątkowano 27 października 1984 roku podczas sesji ministrów spraw zagranicznych i obrony w Rzymie. Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych doszło do zahamowania procesu budowania ESDI na rzecz podejmowania działań w ramach „koalicji chętnych”. Jednak kryzys został przełamany w momencie zmiany stanowiska Wielkiej Brytanii dotyczącego utworzenia europejskiej obrony. Kolejnym katalizatorem działań zmierzających do wzmocnienia międzynarodowej roli Unii Europejskiej była destabilizacja w regionie Europy Środkowo-Wschodniej.

³ R. Zięba, *Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 119.

⁴ Jeszcze zanim objął stanowisko Sekretarza Generalnego NATO.

Jeszcze tego samego roku na nieoficjalnym spotkaniu w Pörtschach Tony Blair opowiedział się za włączeniem zdolności militarnych UZE do UE, a należy zaznaczyć, iż wcześniej to właśnie Wielka Brytania była głównym przeciwnikiem takiego posunięcia. Zmiana stanowiska Wielkiej Brytanii w kluczowy sposób wpłynęła na dalszy rozwój WPZiB, ponieważ stanowiła przełomowy moment w relacjach między „transatlantyckimi” a „europejskimi” zwolennikami budowania systemu bezpieczeństwa. Jedynie jednomyślność w podejmowaniu decyzji mogła doprowadzić do ustanowienia wspólnej polityki obronnej (*common defence policy*), a w konsekwencji do wspólnej obrony (*common defence*).

Europeizacja systemu obronnego okazała się procesem nieuniknionym, czego potwierdzeniem jest reakcja polityków europejskich na sposób prowadzenia operacji zbrojnej przez dowódcę sił sojuszu generała Wesleya Clarka w czasie wojny w Kosowie w 1999 roku. W ich opinii sojusznicze siły powietrzne prowadząc zmasowane naloty na serbskie cele strategiczne, nie dały Slobodanowi Miloševiciowi szans i czasu na zakończenie kryzysu. Generał Wesley Clark stwierdził: „(...) w myśleniu wojskowym Ameryki dążymy do tego, by być tak stanowczym, jak to tylko możliwe, gdy zdecydujemy się na użycie siły”. Ta wypowiedź spotęgowała rozdźwięk między europejskimi a atlantyckimi zwolennikami budowania systemu obronnego Europy⁵.

Postępujący proces nabywania autonomicznych możliwości reagowania na pojawiające się sytuacje kryzysowe (poza strukturami Sojuszu Północnoatlantyckiego) znalazł swoje odzwierciedlenie w proklamowaniu Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony — EPBiO (*European Security and Defence Policy*) podczas szczytu Rady Europejskiej w Helsinkach. Utworzenie nowych struktur EPBiO zdolnych do podjęcia działań w zakresie zapobiegania konfliktom miało być narzędziem wykonawczym w ramach WPZiB. Zasobami i instrumentami EPBiO są formowane europejskie siły szybkiego reagowania oraz cywilne zdolności reagowania kryzysowego wraz z organami zarządzającymi.

W swoim założeniu koncepcja ESDI służyła również podkreśleniu gotowości UE do przejęcia odpowiedzialności za swoje bezpieczeństwo, dlatego w 2000 r. Unia Europejska przejęła zdolności operacyjne Unii Zachodnioeuropejskiej. W tym czasie w skład sił zbrojnych podległych UZE wchodziły narodowe i wielonarodowe zgrupowania:

⁵ R. Kagan, *Potęga i Raj. Ameryka i Europa w nowym porządku świata*, Warszawa 2003, s. 52–64.

1. Eurokorpus (Korpus Europejski) — utworzone w 1992 r. siły szybkiego reagowania powołane przez Francję, Niemcy, Belgię, Hiszpanię i Luksemburg z kwaterą główną w Strasburgu⁶.
2. UK/NL LF — Brytyjsko-Holenderskie Siły Desantowe.
3. EUROFOR — siły szybkiego reagowania Francji, Włoch, Portugalii i Hiszpanii przeznaczone do działań w rejonie Morza Śródziemnego.
4. EUROMARFOR — europejskie siły morskie Francji, Włoch, Portugalii i Hiszpanii przeznaczone między innymi do prowadzenia operacji desantowych oraz rozminowywania akwenów morskich.
5. Pierwszy Korpus Niemiecko-Holenderski.
6. SIAF — Hiszpańsko-Włoskie Siły Desantowe dysponujące nawodnymi jednostkami transportowymi.
7. MLF — Wielonarodowe Siły Lądowe Włoch, Węgier i Słowenii.
8. EAG — Wielonarodowa Grupa Powietrzna (Wielka Brytania, Francja, Włochy, Hiszpania, Niemcy, Holandia i Belgia) powołana w 1995 r.

Włączenie sił zbrojnych podległych UZE do struktur UE oznaczało jednocześnie przejście realizacji tzw. misji petersberskich, które upoważniały ją do prowadzenia operacji militarnych poza unijnymi granicami i obejmowały:

- operacje humanitarne i ratownicze;
- operacje pokojowe i misje rozjemcze;
- operacje przywracania pokoju.

Już w momencie ich formowania wymienione formacje zbrojne UZE cechowała gotowość do prowadzenia samodzielnych operacji zarówno pod auspicjami UE, jak i NATO. Tutaj z kolei wyłonił się problem dublowania funkcji NATO w zakresie pozyskiwania zdolności wojskowych, który jest aktualny do dzisiaj.

Wprawdzie zdolności wojskowe UZE charakteryzuje duży potencjał militarny, to jednak ich operacyjne doświadczenia ograniczają się wyłącznie do przeprowadzenia kilku operacji o małej intensywności. Zaangażowanie w operację wojskową na dużą skalę uniemożliwia brak komórki planowania zdolnej pokierować operacją w warunkach dynamicznie zmieniającej się sytuacji. Między innymi z tego powodu UZE nie przeprowadziła operacji morskiej, której celem było wzmocnienie embarga na dostawy towaru do Iraku w 1990 roku.

⁶ W maju 2008 roku minister obrony narodowej Bogdan Klich ogłosił wejście do Eurokorpusu polskiego oddziału w sile brygady.

Kolejnym przykładem ograniczonych możliwości planowania operacyjnego przez UZE jest operacja pod kryptonimem „Zaostrzona Czujność” (*Sharp Vigilance*), którą przeprowadzono na wodach Morza Adriatyckiego w trakcie konfliktu bałkańskiego. Operację tę UZE realizowała równolegle z operacją morską pod kryptonimem „Morska Kontrola” (*Maritime Monitor*), do przeprowadzania której Sojusz Północnoatlantycki wydzielił swoje okręty.

Celem obu operacji było egzekwowanie przestrzegania rezolucji ONZ wprowadzających całkowite embargo na dostawy uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Jednak w wyniku eskalacji konfliktu na obszarze byłej Jugosławii zdecydowano o zaostrzeniu embarga. Polegać to miało na kontroli ładunku, a nie jak pierwotnie zakładano na kontroli ruchu statków.

Następstwem obostrzeń była zmiana zadań stawianych przed okrętami. W konsekwencji zmieniono również kryptonimy obu operacji, i tak operacja UZE otrzymała kryptonim „Ostra Bariera” (*Sharp Fence*), a kierowana przez NATO „Morska Straż” (*Maritime Guard*).

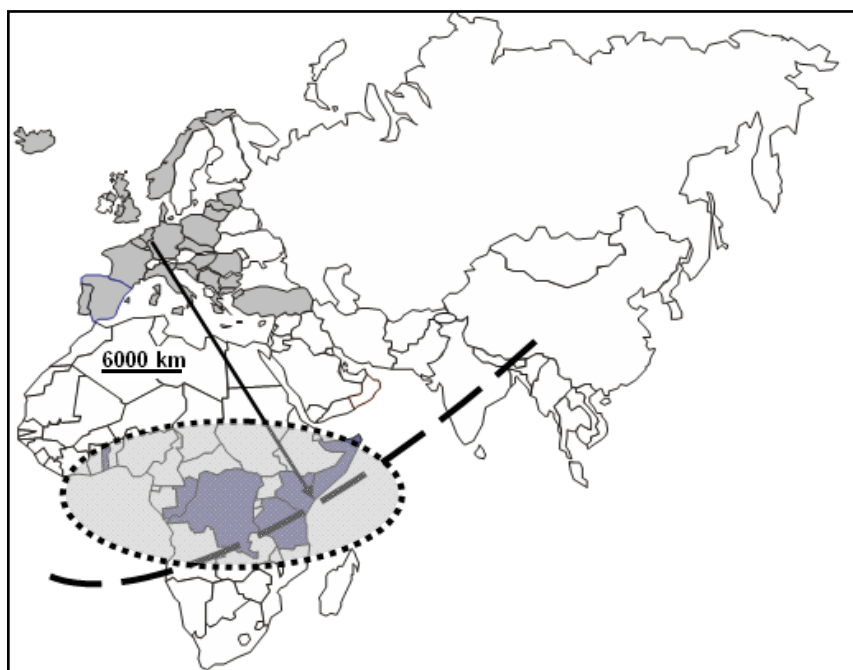
Kiedy okazało się, że kontrola dostaw drogą morską nadal jest niewystarczająca, Rada Bezpieczeństwa ONZ zdecydowała o wprowadzeniu kolejnej rezolucji, w której nałożyła całkowite embargo na Serbię i Czarnogórę. Realizacja jej postanowień wymagała rozpoczęcia operacji pod kryptonimem „Ostra Straż” (*Sharp Guard*), a całkowitą kontrolę nad jej przebiegiem przejął dowódca Połączonych Sił Morskich NATO celem poprawy skuteczności działań sił morskich⁷.

UNIJNE ZASOBY W OPERACJACH POŁĄCZONYCH — KONCEPCJA EUROPEJSKICH GRUP BOJOWYCH

Wraz z proklamowaniem w 1999 roku EPBiO rozpoczęto prace nad uzyskiwaniem zdolności militarnych, które miały umożliwić realizację działań unijnych zawartych w Deklaracji Petersberskiej z 1992 roku. Pod pojęciem „zdolności” należy rozumieć kontynuację prac nad powołaniem, sformowaniem oraz modernizacją międzynarodowych (europejskich) sił szybkiego reagowania (*European Union Rapid Reaction Force*) zdolnych do działań w zakresie polityki obronnej⁸.

⁷ K. Kubiak, *Działania sił morskich po drugiej wojnie światowej*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007, s. 732–735.

⁸ George Robertson również wskazywał na konieczność restrukturyzacji narodowych przemysłów obronnych.

LEGENDA:

- — możliwy obszar operacji UE
 - - - — zasięg operacyjnego zainteresowania UE

Rys. 1. Możliwy obszar operacji grup bojowych

Źródło: opracowanie własne.

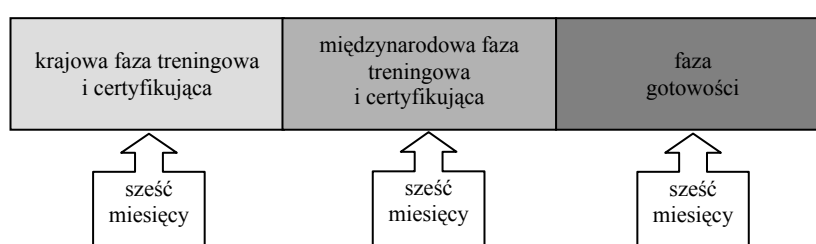
W *Koncepcji grup bojowych* wskazuje się na potrzebę przygotowania sił do prowadzenia operacji zarządzania kryzysowego poza obszarem UE. Dla celów planistycznych przyjęto, że rejon operacji grup bojowych może znajdować się w promieniu do 6000 km wokół Brukseli⁹. Zgodnie z unijną analizą wśród państw stanowiących największe zagrożenie dla stabilności i bezpieczeństwa dominują państwa afrykańskie (Algieria, Burundi, Demokratyczna Republika Konga, Erytrea, Etiopia, Wybrzeże Kości Słoniowej, Liberia, Nigeria, Somalia, Sudan, Uganda, Zimbabwe)¹⁰.

⁹ *EU Battlegroup Concept*, Council of the European Union — Military Staff, Brussels 2006, s. 44.

¹⁰ Dla porównania, zgodnie z „Zasadniczą oceną wywiadowczą Sojuszu” (MC-161) obszar zagrożeń obejmuje rejon Bliskiego Wschodu, Azji Centralnej, środkowo-wschodniej Afryki, Bałkanów oraz Kaukazu.

W Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa z 2003 roku istnieje zapis mówiący o tym, że z powodu rosnących zależności między państwami w dobie globalizacji linia obrony przebiega poza obszarem terytorium UE. Dlatego sformowane siły będą przeznaczone głównie do eliminacji zagrożeń dotyczących zarządzania i reagowania kryzysowego oraz operacji przywracania pokoju. Uzupełnieniem działalności sił zbrojnych w ramach EPBiO jest prowadzenie operacji humanitarnych oraz akcji ratowniczych.

Na posiedzeniu Rady Europejskiej w Brukseli w 2004 roku wraz z przyjęciem Europejskiego Celu Operacyjnego/Zasadniczego 2010 (*2010 Headline Goal*) rozwinięto koncepcję budowania europejskich sił szybkiego reagowania i zainicjowano program formowania europejskich grup bojowych (*EU's Battlegroups*). Zgodnie z założeniem grupy bojowe w sile 1500 żołnierzy mają być gotowe do przemieszczenia w rejon konfliktu w ciągu 5–10 dni od decyzji o podjęciu operacji¹¹.

Rys. 2. Fazy funkcjonowania grupy bojowej

Źródło: opracowanie własne.

Operacyjną gotowość grup bojowych do działań ogłoszono z dniem 1 stycznia 2007 roku. W ten sposób UE uzyskała możliwość prowadzenia dwóch operacji jednocześnie. Na chwilę obecną dysponuje 16 grupami bojowymi, jednak docelowo do 2010 roku ma być sformowanych 20 grup¹². Pierwszymi państwami, które przekazały swoje jednostki do grup bojowych, były Francja, Wielka Brytania, Włochy oraz Hiszpania. Koncepcja zakłada istnienie zarówno narodowych, jak i wielonarodowych formacji, z których przynajmniej dwie w cyklu półrocznym będą znajdowały się w fazie gotowości do działań. Każda grupa bojowa jest zmieniana po trzykrotnym półrocznym cyklu rotacyjnym.

¹¹ *EU Battlegroup Concept*, wyd. cyt., s. 6.

¹² Ciekawego przykładu dostarcza Norwegia, która nie jest członkiem UE, ale aktywnie uczestniczy w programie budowy grup bojowych. W 2003 roku rozpoczęła przekształcanie swojej Flotylli Przybrzeżnej w Norweską Grupę Zadaniową, której oddziały będą przemieszczać się na pokładach etatowych okrętów lub jednostkach transportowych linii komercyjnych. Zob. *The Military Ballance 2004*.

MOŻLIWOŚCI OPERACYJNE EUROPEJSKICH SIŁ EKSPEDYCYJNYCH W SCENARIUSZU MORSKIM

Trudno się dziwić, że państwa unijne formułując koncepcję własnych sił ekspedycyjnych, opierały się na koncepcji Sił Odpowiedzi NATO (*NRF — NATO Response Forces*). Większość państw europejskich jest członkiem sojuszu, a wymogi wojskowe dla europejskich sił zbrojnych zapadały we współpracy UE — NATO. Ponadto sama koncepcja SON może być wzorcem w zakresie pozyskiwania operacyjnych zdolności, ponieważ została zwieńczona sukcesem, co oficjalnie ogłoszono na szczycie NATO w Rydze.

Granice zewnętrzne Unii Europejskiej niemal w 70% wyznacza morska linia brzegowa, dlatego należy uznać, że działania europejskich sił zbrojnych będą miały charakter ekspedycyjny. W skład sił delegowanych w rejon konfliktu będą wchodziły komponenty: morski, powietrzny oraz lądowy. Trzon sił z pewnością będą stanowiły siły morskie, których zadania nie ograniczają się jedynie do ochrony morskich granic i zapewnienia kontroli morza. Do zasadniczych zadań należą również odstraszenie, projekcja siły, zapobieganie kryzysom oraz uczestnictwo w akcjach humanitarnych¹³.

Kluczowa rola sił morskich odnosi się do udziału w operacjach reagowania kryzysowego, a mianowicie:

- zapobiegania konfliktom (*conflict prevention*);
- niesienia pomocy humanitarnej (*humanitarian aid*);
- utrzymywania pokoju (*peacekeeping*);
- wymuszania pokoju (*peace enforcement*).

Ponadto istnieje możliwość oddelegowania sił morskich do niesienia pomocy poszkodowanym w ramach klęsk żywiołowych i katastrof naturalnych (*disaster relief*) oraz akcji ewakuacyjnych niezwiązanych z polem walki (*non-combatant evacuation*) — w przypadku ewakuacji ludności cywilnej i personelu cywilnego krajów członkowskich. Przykładowo ta ostatnia może być przeprowadzana w celu przemieszczenia zagrożonych osób z terytorium państwa objętego kryzysem do rejonów bezpiecznych.

Unia Europejska decydując się na powołanie grup bojowych, określiła gotowość do szybkiej odpowiedzi i prowadzenia działań przez okres od 30 do 120 dni.

¹³ *Assembly of the WEU, European defence — the role of naval power*, Document No A/1813 z 03.06.2003, pp. 21–34.

Wynika z tego jednoznaczny wniosek, że rozwinięcie grupy bojowej będzie zależało od mobilności komponentu morskigo oraz będącego w jego zasobach zaplecza logistycznego dla jednostek lądowych i powietrznych¹⁴.

Formowanie komponentu morskigo sił szybkiego reagowania odbywa się z dobrowolnych wkładów państw członkowskich wydzielających jednostki ze składu narodowych sił zbrojnych. W 2001 roku na konferencji planistycznej (*Capabilities Commitment Conference*) w Brukseli państwa unijne zadeklarowały przekazanie ponad 100 tysięcy żołnierzy, 447 samolotów bojowych oraz 115 okrętów¹⁵.

W 2003 roku na podstawie zgłoszonych deklaracji państw europejskich w sprawie wydzielenia dostępnych okrętów do Europejskiego Celu Operacyjnego (*European Headline Goal — EHG*) wstępnie oszacowano gotowość komponentu morskigo do wsparcia europejskich sił ekspedycyjnych (tabela 1.). Okazało się, że z zadeklarowanej liczby jednostek pływających można, w ograniczonym zakresie, sformować okrętowy zespół ekspedycyjny.

Tabela 1. Deklaracje państw europejskich dotyczące wydzielania okrętów w ramach EHG

Państwo	Lotniskowce*	Okręty desantowe	Niszczyciele	Fregaty	Okręty podwodne	Okręty OPM
Belgia				1		4
Francja	1(34)	2	1	3	(1)	2
Grecja			1	1	1	1
Hiszpania	1(12)	3		2	1	1
Holandia		1	1	2	1	2
Portugalia				1	1	
Niemcy			1	2		3
Szwecja					1	2
Wielka Brytania	3(16)	3	4	2	(2)	4
Włochy	1(15)	2	1	3	1	5
Razem	6***	11	9	17	6 (3)**	24

* w nawiasach liczba samolotów, które można zaokrętować na lotniskowiec

** w nawiasach liczba okrętów podwodnych z raketami balistycznymi

*** dwa lotniskowce w operacyjnej gotowości

Źródło: T. Szubrycht, *Siły morskie państw europejskich wobec współczesnych wyzwań z zakresu bezpieczeństwa, materiały konferencji „Interoperacyjność okrętowych sił wsparcia w aspekcie działań połączonych”, Gdynia 2005, s. 35.*

¹⁴ *EU Battlegroup Concept*, wyd. cyt., s. 45.

¹⁵ Dane Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, *Zdolności wojskowe Unii Europejskiej*, <http://www.wojsko-polskie.pl/articles/view/113>

Analiza klas okrętów zawartych w tabeli 1. pozwala wnioskować, że w typowym składzie sił ekspedycyjnych delegowanych do rejonu operacji znajdują się następujące zespoły okrętowe:

- zespół lotniskowcowy wraz ze stacjonującym na jego pokładzie komponentem powietrznym;
- zespół okrętów desantowych transportujących żołnierzy, uzbrojenie i technikę wojskową¹⁶;
- zespół okrętów uderzeniowych reprezentowany przez niszczyciele, fregaty i korwety do osłony zespołów lotniskowcowego i desantowego;
- zespół okrętów przeciwminowych odpowiedzialnych za oczyszczenie rejonu operacji z zalegających na dnie i w toni wodnej min morskich;
- zespół okrętów podwodnych wydzielony do osłony zespołu lotniskowcowego i desantowego.

W tabeli 2. dokonano ilościowego zestawienia wszystkich jednostek pływających państw UE, z którego wynika, że państwa członkowskie są w stanie wypełnić swoje zobowiązania w ramach EPBiO. Imponująca liczba okrętów uderzeniowych oraz okrętów wojny minowej zdaje się potwierdzać tę opinię, tym bardziej że od 2003 roku liczba jednostek uderzeniowych wzrosła prawie o 10%.

Tabela 2. Zestawienie klas okrętów państw UE (z Norwegią)

Unia Europejska	Okręty podwodne konwencjonalne		Okręty nawodne			
			uderzeniowe		wojny minowej	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008
Razem	72	67	6 lotniskowców 32 niszczyciele 110 fregat 17 korwet	8 lotniskowców 29 niszczycieli 115 fregat 26 korwet	196	188

Źródło: opracowanie na podstawie „The Military Balance”, 2004 i 2008.

¹⁶ W raporcie *Europe's role in the prevention and management of crises in the Balkans* podkreślono, że państwa europejskie bez amerykańskiego wsparcia nie mają potencjału militarnego umożliwiającego realizację zadań projekcji siły poza granicami Europy kontyngentami większymi niż 10 000 żołnierzy. Wynika to z niewystarczającej liczby jednostek transportowych znajdujących się w dyspozycji marynarek wojennych państw europejskich. Sposobem na zapewnienie szybkiego przerzutu jest czarterowanie (wynajmowanie) statków handlowych typu ro-ro od armatorów cywilnych.

Pod względem ilościowym najbardziej zauważalna jest poprawa zdolności militarnych po stronie lotniskowców i korwet. Jednak biorąc pod uwagę potencjał jakościowy okrętów nawodnych, należy zaznaczyć, że część jednostek składających się na zdolności militarne UE została włączona po roku 2004 i pochodzi z arsenałów państw byłego bloku wschodniego. Wprawdzie występujące różnice technologiczne są niwelowane, jednak proces dostosowywania okrętów państw Europy Wschodniej jest kosztowny, a przez to postępuje wolno, stanowiąc poważne utrudnienie w osiągnięciu interoperacyjności sił morskich państw UE.

Kontynuując analizę potencjału jakościowego, okazuje się, że możliwości operacyjne wyszczególnionych jednostek pływających drastycznie spadają, jeśli wziąć pod uwagę oddziaływanie środowiska morskiego oraz rozwój technologiczny. Mianowicie wraz z przemieszczeniem rejonów operacji z mórz otwartych w rejony przybrzeżne¹⁷ czynniki środowiska w zasadniczy sposób zdeterminowały działania morskie do tego stopnia, że marynarka wojenna USA natychmiast przystąpiła do konstruowania i budowy specjalnej klasy okrętów LCS — przybrzeżnych okrętów bojowych lub okrętów do działań przybrzeżnych (*Littoral Combat Ship*)¹⁸.

W Europie, wraz z rozszerzeniem spektrum zadaniowego komponentu morskiego, zgodnie z którym floty mają uczestniczyć w operacjach ewakuacyjnych oraz misjach wymuszania, utrzymania i przywracania pokoju, zaplanowano włączenie do składu sił morskich jednostek desantowych wyposażonych w dok typu LPD¹⁹ — *Foudre* (Francja), *San Giorgio* (Włochy). Później dołączyły jednostki typu *Galicia* (Hiszpania), *Rotterdam* (Holandia) oraz *Albion* (Wielka Brytania).

Wymienione jednostki desantowe dysponują pokładem startowym dla śmigłowców oraz dokiem umożliwiającym transport kutrów desantowych na poduszce powietrznej przystosowanych do wysadzenia batalionu piechoty²⁰. W rezultacie modernizacji jednostek transportowych wyodrębniła się kolejna klasa jednostek określanych mianem szturmowych okrętów desantowych ze śmigłowcami — LPH²¹. Przykładową jednostką tego typu jest brytyjski „Ocean” wyposażony w 12 śmigłowców transportowych Sea King i 6 śmigłowców Sea Lynx przeznaczonych do rażenia celów brzegowych oraz systemów dowodzenia i rozpoznania.

¹⁷ W literaturze rejony przybrzeżne często określa się również mianem strefy (rejonu) litoralu (litoralnej).

¹⁸ K. Rokiciński, *Wybrane zagadnienia z zakresu prowadzenia operacji przez siły morskie w rejonach litoralnych*, „Zeszyty Naukowe” AMW, 2006, nr 2, s. 113–122.

¹⁹ LPD — Landing Platform Dock.

²⁰ M. Zieliński, *Kierunki transformacji sił morskich w aspekcie działań połączonych*, materiały konferencji „Interoperacyjność okrętowych sił wsparcia w aspekcie działań połączonych”, Gdynia 2005, s. 62–63.

²¹ LPH — Landing Platform Helicopter.

Z zamieszczonego w tabeli 3. zestawienia wynika, że UE na ogólną liczbę 33 jednostek dysponuje jedynie 15 okrętami desantowymi nowej generacji (w 2003 r. było ich 12) przeznaczonymi do transportu wojsk i techniki wojskowej. W porównaniu z wymaganiami zawartymi w *European defence – the role of naval power* jest to liczba nadal niewystarczająca. Główną barierą uniemożliwiającą niwelowanie deficytu w potencjale ilościowym okrętów desantowych jest wysoki koszt ich produkcji oraz wieloletni okres budowy. Z tych powodów państwa członkowskie, które weszły do UE po 2004 roku, nie są w stanie włączyć się do europejskiego programu budowy okrętów desantowych.

Tabela 3. Zestawienie okrętów desantowych i zaopatrzeniowych państw europejskich (z Norwegią)

Kraj	Okręty desantowe*		Okręty zaopatrzeniowe*	
	2003	2008	2003	2008
Belgia			(2)	(2)
Bułgaria	(2)	(2)	(3)	(3)
Dania			(1)	(4)
Francja	4 (2)	4 (4)	4	4 (2)
Niemcy			2 (12)	2 (2)
Grecja	(5)	(5)	(2)	6
Włochy	3	3	3	10
Holandia	1	2	2	1
Norwegia				(1)
Polska	(5)	(5)		(1)
Rumunia			(3)	1
Hiszpania	2(2)	2 (1)	2 (3)	2
Wielka Brytania	2 (4)	4	4 (4)	4 (5)
Razem	12 (20)	15 (18)	17 (30)	30 (20)

* w nawiasach podano liczbę okrętów niespełniających interoperacyjnych wymagań

Źródło: opracowanie na podstawie „*The Military Ballance*”, 2004 i 2008.

Kolejnym czynnikiem determinującym skład zespołów jest czas prowadzenia operacji. W związku z tym w składzie komponentu morskiego oprócz wyżej omówionych okrętów desantowych muszą się znaleźć jednostki zabezpieczenia logistycznego. Ze względu na ekspedycyjny charakter działań, który wymusza operowanie zespołu w znacznej odległości od własnych baz (obszar operacyjnego zainteresowania to 6000 km od Brukseli), konieczne jest uzupełnianie zapasów na

morzu w celu bieżącego odtwarzania gotowości bojowej jednostek i nieprzerwanego prowadzenia operacji sił połączonych. Należy zauważyć, że w składzie zespołu okrętowego znajdują się jednostki o zróżnicowanej autonomiczności (od kilku do kilkunastu dni), dlatego dobrze rozwinięty system zaopatrywania pozwala wydłużyć czas przebywania zespołu w morzu do kilku miesięcy. Do realizacji tych zadań jednostki zaopatrzeniowe przystosowano do przekazywania zapasów okrętowych i bojowych w czasie ruchu jednostek (*RAS — Replenishment At Sea*).

Spośród 50 okrętów zaopatrzeniowych (tabela 3.) trzydzieści jest przystosowanych do uzupełnienia zapasów na morzu RAS. W stosunku do 2004 roku dokonano w tej dziedzinie znaczny postęp, ponieważ do działań w ramach RAS przystosowano dwukrotnie więcej jednostek. Stało się to głównie za sprawą poważnego potraktowania tego niedoboru przez marynarki wojenne Francji, Wielkiej Brytanii oraz Włoch.

Analizując składy narodowych marynarek wojennych państw unijnych, można stwierdzić, że wielonarodowe zespoły, które cechuje duża różnorodność potencjałowa, nie są w stanie w zadowalającym stopniu zrealizować postanowień zawartych w *European defence – the role of naval power*. Przyczyną jest zbyt wolny przebieg procesu osiągania interoperacyjności oraz konsumowanie wydatków przez przestarzałe technologicznie floty państw byłego Układu Warszawskiego, które będą utrzymywane do czasu wyczerpania rezerw eksploatacyjnych.

Brak zrównoważenia europejskich sił morskich wynika głównie z możliwości finansowych państw członkowskich.²² W tabeli 4. wyszczególniono wydatki poniesione przez państwa UE (oraz Norwegię), które w składzie swoich sił zbrojnych mają marynarkę wojenną. Łączne wydatki na cele zbrojeniowe takich państw, jak Wielka Brytania, Francja i Niemcy stanowią połowę budżetu obronnego w Unii Europejskiej. Rozpatrując jednostkowe nakłady na obronność, czyli te, które są ponoszone z osobna przez każdego członka UE, okazuje się, że budżety Francji, Niemiec i Wielkiej Brytanii znacznie przewyższają sumaryczną kwotę budżetów obronnych państw włączonych do UE po 2004 roku. Do tej kategorii państw należy zaliczyć także Włochy, które pomimo ograniczenia swoich wydatków o 20% zajmują czwarte miejsce w tej klasyfikacji. Żadne z państw włączonych do UE po 2004 roku nie wniosło zdolności, które w zasadniczy sposób wpłynęłyby na wzmocnienie unijnego potencjału sił morskich.

²² Wydatki na obronność w UE wynoszą około 170 mld €, co obejmuje 82 mld € na ogólne zaopatrzenie sił zbrojnych oraz 30 mld € na zakup nowego wyposażenia. Zob.: EUROSTAT oraz obliczenia Komisji.

Tabela 4. Zestawienie budżetów obronnych państw UE (z Norwegią) mających siły morskie

Kraj	Budżet przeznaczony na obronę		Tendencja
	2003 (mld \$)	2007 (mld \$)	
Belgia	3,0	2,75	↓
Bułgaria	0,52	1,19	↑↑
Dania	2,6	4,32	↑
Estonia	0,2	0,39	↑↑
Francja	34,9	51,71	↑
Grecja	4,0	5,54	↑
Hiszpania	8,5	10,99	↑
Holandia	7,2	11,61	↑
Litwa	0,36	0,47	↑
Łotwa	0,2	0,471	↑↑
Niemcy	27,4	43,2	↑
Norwegia	4,2	5,76	↑
Polska	3,9	7,69	↑↑
Portugalia	1,9	2,69	↑
Rumunia	1,4	3,24	↑↑
Wielka Brytania	41,3	61,1	↑
Włochy	22,3	17,77	↓

Źródło: opracowanie na podstawie „The Military Balladce”, 2004 i 2008.

PODSUMOWANIE

Z przedstawionej jakościowo-ilościowej analizy jednostek pływających wynika wniosek, że środek ciężkości tworzenia komponentu morskiego sił ekspedycyjnych przypada na te państwa, które od początku aktywnie uczestniczą w procesie budowania europejskich sił zbrojnych. Widoczne dysproporcje potwierdzają tezę, że przyszłość europejskiego bezpieczeństwa będzie się opierać głównie na potencjale militarnym Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Hiszpanii oraz Holandii, które realizują swoje programy budowy jednostek desantowych partykularnie.

Wprawdzie Thierry Chopin z Fundacji Roberta Schumana twierdzi, że „od czasu traktatu z Maastricht w kwestiach dyplomatycznych i militarnych europejska potęga zdaje się wzrastać na arenie międzynarodowej”²³, jednak należy przypuszczać, że stało się to głównie dzięki inicjatywie państw Europy Zachodniej.

²³ T. Chopin, *UE w poszukiwaniu swego znaczenia: jakie są cele Europy?*, www.euractiv.pl

Teza ta nie deprecjonuje wkładu państw Europy Środkowo-Wschodniej w tworzenie unijnego potencjału morskiego. Przypomnieć należy, że ich wolą polityczną jest obecność w przedsięwzięciach realizowanych na unijnym szczeblu, w szczególności tych, które odnoszą się do spraw zagranicznych. Przejawia się to w aktywnym uczestnictwie w misjach i operacjach pokojowych oraz ćwiczeniach międzynarodowych, co pozwala niwelować dysproporcje w dziedzinie postanowień standaryzacyjnych.

Z pewnością tworzeniu europejskiego morskiego komponentu sił ekspedycyjnych przysłużyłby się udział szerszego grona państw w uruchomionym w 2000 roku programie *European Amphibious Initiative*, tym bardziej że w założeniach tej inicjatywy dopuszcza się włączenie kolejnych państw mogących wnieść wkład w rozbudowę zdolności w zakresie działań desantowych. Na chwilę obecną do wąskiego grona państw uczestniczących w tym programie należą jedynie Wielka Brytania, Holandia, Francja, Hiszpania oraz Włochy.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *EU Battlegroup Concept*, Council of the European Union — Military Staff, Brussels 2006.
- [2] *Integracja Europejska*, red. K. A. Wojtaszczyk, Wydawnictwa Naukowe i Akademickie, Warszawa 2006.
- [3] Kagan R., *Potęga i Raj. Ameryka i Europa w nowym porządku świata*, Warszawa 2003.
- [4] Kubiak K., *Działania sił morskich po drugiej wojnie światowej*, Książka i Wiedza, Warszawa 2007.
- [5] Rokiciński K., *Wybrane zagadnienia z zakresu prowadzenia operacji przez siły morskie w rejonach litoralnych*, „Zeszyty Naukowe” AMW, 2006, nr 2.
- [6] Szubrycht T., *Siły morskie państw europejskich wobec współczesnych wyzwań z zakresu bezpieczeństwa*, materiały konferencji „Interoperacyjność okrętowych sił wsparcia w aspekcie działań połączonych”, Gdynia 2005.
- [7] „The Military Balladce”, 2004.
- [8] „The Military Balladce”, 2008.
- [9] Zięba R., *Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.

- [10] Zieliński M., *Kierunki transformacji sił morskich w aspekcie działań połączonych*, materiały konferencji „Interoperacyjność okrętowych sił wsparcia w aspekcie działań połączonych”, Gdynia 2005.

Źródła elektroniczne

- [1] Chopin T., *UE w poszukiwaniu swego znaczenia: jakie są cele Europy?*, www.euractiv.pl
- [2] *European Defence — the role of naval power*, http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2003/1813.php
- [3] *Zdolności wojskowe Unii Europejskiej*, dane Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, <http://www.wojsko-polskie.pl/articles/view/113>

**BUILDING RESOURCES AND CAPABILITIES
IN THE FRAMEWORK OF EUROPEAN SECURITY
AND DEFENSE POLICY**

ABSTRACT

The deals with presents the process of achieving military capabilities in European Union since European Security and Defense Policy was proclaimed. In the further part of the paper presented are missions of EU's Task Groups in maritime operations. Its final part includes analyses of afloat assets possessed by navies of member countries.

Recenzent kmdr dr hab. Mariusz Zieliński, prof. AMW